

Pedersker-Sømarken som Living Lab for bæredygtig omstilling

Oplæg til samarbejdsprojekt mellem COOP, BRK og Pedersker-Sømarken
- som led i Bofa og AAU's Wasteman + Future projekter

Idébeskrivelse

Anden udgave - 10/12/18

Indhold

1. Resumé
2. Baggrund
3. Drivkræfter
4. Potentialer
5. Projekter
6. Partnere

1. Resumé

Dette samarbejdsprojekt går ud på at etablere Pedersker-Sømarken som living lab for bæredygtig omstilling. Projektets partnere udgøres af Pedersker Brugsforening og Lokalforening samt BRK og COOP. Herudover deltager lokale partnere fra erhvervslivet samt den lokale privatskole.

Etableringen af det lokale laboratorium som platform for bæredygtig omstilling, søges omfattet af tre økonomiske drivkræfter der repræsenterer et væsentligt paradigmeskifte for samfundsudviklingen – den cirkulære økonomi, den kooperative økonomi og oplevelsesøkonomien.

De tre drivkræfter for bæredygtig omstilling søges realiseret gennem en portefølje af projekter der samtidig tilføjer laboratoriet ressourcer og fokuserede aktiviteter. Resultatet af projektet forventes at blive en bæredygtig omstilling både i økonomisk, miljømæssig og social betydning.

2. Baggrund

Bestyrelsen for Pedersker Brugsforening besluttede i 2018 at skærpe indsatsen for at sikre Brugsens eksistensgrundlag. Indsatsen blev tilrettelagt af Brugsforeningens bestyrelse i tæt samarbejde med Lokalforeningen i Pedersker, og blev iværksat foråret 2018.

Indsatsen fokuserede på kort sigt at øge Brugsens egenkapital og likviditet gennem udstedelse af andelsbeviser og debitor kort, og på at øge Brugsens omsætning og bruttoavance gennem markedsføring af bornholmske og økologiske varer overfor lokalområdets turister og borgere. Markedsføringsindsatsen blev gennemført i samarbejde med medlemmer af Brugsforeningen og Lokalforeningen, Pedersker Dagli'Brugs' leverandører af Bornholmvarer samt Pedersker-Sømarkens attraktioner indenfor fødevarer, særligt Vingården Ll. Gadegård ved Pedersker og restaurant Kadeau i Sømarken.

Brugsforeningen og Lokalforeningens indsats i foråret har båret frugt, dels i form af øget andelskapital med over 100.000 DKK, dels i form af øget omsætning med index 109 i forhold til de fire sommermåneder i 2017. Dette skal sammenlignes med et gennemsnitligt index på 103 i forhold til samme sommerperiode i 2017 for de øvrige fire Brugser ved kysten på Bornholm.

Pedersker Brugsforenings bestyrelse besluttede september 2018 at den fokuserede indsats på bornholmske og bæredygtige varer skulle fortsættes, idet det endvidere blev besluttet at forstærke indsatsen gennem et udviklingsprojekt, der skal positionere Pedersker-Sømarken som et lokalområde i bæredygtig udvikling - med Brugsforeningen og Lokalforeningen som organisatoriske omdrejningspunkter i et projektsamarbejde med BRK og COOP.

Nærværende idébeskrivelse er en sammenfatning af samarbejdsprojektets drivkræfter, potentialer, delprojekter og partnere som led i etablering af Pedersker-Sømarkens som lokalt samfundslaboratorium (living lab) for bæredygtig omstilling.

3. Drivkræfter

Indsatsen med at udvikle Pedersker-Sømarken som Living Lab eller Community Lab (lokalt samfundslaboratorium) er tænkt baseret på tre økonomiske drivkræfter, der gennem konkrete projektaktiviteter i laboratoriet skal bidrage til lokalsamfundets bæredygtige udvikling: A) Den kooperative økonomi (COOP), B) Oplevelsesøkonomien (CREA) og C) Den cirkulære økonomi (CARE). De tre drivkræfter for bæredygtig vækst repræsenterer en omstilling fra tre traditionelle økonomiske drivkræfter.

Omstillingen til **den kooperative økonomi** tager udgangspunkt i den traditionelle blandingsøkonomi i Danmark og EU (blanding af stat- og markedsøkonomi) der i stigende grad udfordres af såkaldt offentlig-privat partnerskaber, en organisationsform der etableres for at udvikle såkaldt "delt værdi" (shared value), hvor erhvervsvirksomheder i partnerskab med offentlige myndigheder finder forretningsmuligheder gennem løsninger på samfundsmæssige problemer, f.eks. miljø- eller sundhedsproblemer. Omstillingen bygger i bund og grund på den kooperative organisationsidé, der netop sigter på forening og forretning som gensidigt befordrende rationaler.

Omstillingen til **oplevelsesøkonomien** tager udgangspunkt i den traditionelle ressourcebaserede produkt- og serviceøkonomi der i stigende grad udfordres af en værdibaseret oplevelses- og transformationsøkonomi, hvor det er udvikling af menings- og betydningsskabende oplevelser der driver værdiforøgelsen af produkter og serviceydelser. Omstillingen drives grundlæggende af et paradigmeskrifte i det menneskelige behovshierarki fra fokus på materielle og funktionelle behov til fokus på kommunikative og transformerende behov. Et økonomisk skifte der er særligt fremtrædende i de demokratiske, postindustrielle velfærds- og velstandssamfund, som Danmark og de nordiske lande er ledende eksempler på.

Omstillingen til **den cirkulære økonomi** tager udgangspunkt i den lineære økonomi, der i stigende grad udfordres af den lineære produktions- og forbrugsøkonomis omfattende klima- og miljøomkostninger for samfundet, samt nødvendigheden og erkendelsen af i stigende grad at skulle recirkulere produkter og ressourcer for at sikre en bæredygtig udvikling. Omstillingen drives både af statslige initiativer der betinger og begrænser klima- og miljøbelastende adfærd, og drives af virksomheders øgede konkurrence i markederne for bæredygtige produkter og serviceydelser.

Realiseringen af de tre drivkræfter forventes at frigøre et afgørende potentiale for bæredygtig økonomisk vækst. Lokalsamfundet Pedersker-Sømarken repræsenterer i denne sammenhæng helt særlige muligheder og potentialer som et lokalt samfundslaboratorium, hvor borgerne sammen med kooperative, offentlige og private interessenter kan teste, hvordan omstillingen til de tre drivkræfter kan samvirke og medvirke til lokalsamfundets bæredygtige omstilling.

Cirkulær økonomi

Bæredygtig omstilling i sammenhæng med den cirkulære økonomi (CARE) udgør en særlig drivkraft på Bornholm, overordnet repræsenteret ved Bornholms Regionskommunes vision om at udvikle og positionere Bornholm som Bright Green Island. Visionen understøttes af EU og Danmarks planer om transformation fra den traditionelle lineære økonomi, til en bæredygtig, cirkulær økonomi.

Omstillingen på Bornholm søges udmøntet gennem udviklingsprojekter indenfor bæredygtige fødevarer og turisme samt udviklingsprojekter indenfor genbrug af produkter og genanvendelse af affaldsressourcer i regi af Bornholms Ressourcelaboratorium. I den forbindelse er Pedersker-Sømarken med Pedersker Brugsforening som organisatorisk omdrejningspunkt, udpeget som Living Lab i forbindelse med EU projekterne Wasteman og Future. Det er i den forbindelse intentionen at teste, hvordan den kooperative økonomi i sammenhæng med den cirkulære økonomi kan fungere som drivkræfter for lokalsamfundets bæredygtige omstilling.

Oplevelsesøkonomi

Bæredygtig omstilling i sammenhæng med oplevelsesøkonomien (CREA) udgør en særlig drivkraft, historisk forbundet med Bornholms unikke natur og kultur der gennem årtier har tiltrukket bl.a. danske, svenske og tyske turister, som foretrækker natur- og kulturoplevelser. Bornholms mange lokal- og landsbysamfund repræsenterer i denne sammenhæng en social livsverden, der tiltrækker borgere med samme præferencer for natur og kultur – bl.a. som en modbevægelse til de store byers hektiske og stressende livsformer.

Omstillingen på Bornholm fra den hidtidige produkt- og serviceøkonomi til en fremtidig økonomisk vækst med oplevelses- og transformationsøkonomi som drivkraft, fordrer en omstilling fra det typiske supermarkeds (selvbetjeningsbutikkens) fokus på udbud af ensartede, standardiserede dagligvarer, domineret af globale varemærker og handelsmærker (brands), til et fokus på udbud af lokale varer med værdimæssige referencer til den lokale kultur og natur. Fremtidens bæredygtige Dagli'Brugs skal dermed både formidle gode produkter og gode oplevelser, og det skal gennemføres i integration og interaktion med lokalsamfundet og den natur og kultur som er med til at sætte scenen for kundernes og medlemmernes købsoplevelse.

Pedersker Brugsforening og Dagli'Brugs testede på eget initiativ den oplevelsesøkonomiske drivkraft for vækst, gennem markedsføring og afvikling af Bornholmerdage i sommerperioden 2018. Oplevelsen af det bornholmske lokalsamfunds natur og kultur, og smagen på de gode bornholmske varer smeltede sammen i en særlig værdioplevelse for turister og borgere. Pedersker-Sømarkens lokalsamfund har gennem konceptet "Bornholmerdage" vist vejen for et udviklingsprojekt, der systematisk tester den oplevelsesøkonomiske drivkraft for vækst.

Kooperativ økonomi

Den bæredygtige omstilling af det bornholmske samfund har et historisk udgangspunkt i brugsforeningernes kooperative bevægelse (COOP), der havde fokus på frembringelse af sunde og billige produkter til medlemmerne. Brugsen i Pedersker blev oprettet i 1901 og har dermed over 100 års lokalhistorie med sig. Bornholmeren Hans Christian Sonne, født i Nexø, er initiativtager til Danmarks første brugs i

Thisted, oprettet i 1866 og hans fætter, Ole Edvard Sonne, udvirkede at Nexø fik den første brugsforening på Bornholm i 1875.

”Målet var gennem tilvejebringelse af billige og sunde forbrugsvarer at hjælpe arbejderbefolkningen økonomisk, men på længere sigt også at bidrage til dens moralske og borgerlige højnelse”, som det fremgår af www.denstoredanske.dk. Den kooperative idé omfatter altså historisk set to strategiske rationaler, der dels organiseres gennem Brugsens forening (”moralisk og borgerlig højnelse”) og dels organiseres gennem dens forretning (”billige og sunde forbrugsvarer”).

Med dette historiske afsæt har det i nyere tid været oplagt for COOP (FDB) og Brugsen, både at medvirke til udviklingen af miljøbevidsthed i bred forstand og til at frembringe bæredygtige og økologiske produkter til medlemmer og kunder. Fremtidens udfordring for COOP og Brugsen er i forlængelse heraf, hvordan man sammen med borgere og medlemmer kan medvirke til en bæredygtig omstilling og udvikling af de danske lokalsamfund.

Bæredygtig omstilling

Den kooperative idé og organisationsform udgør en oplagt organisationsform for udvikling af den cirkulære økonomi. Omstillingen fra lineær til cirkulær økonomi kan kun meningsfuldt og effektivt gennemføres i samarbejde med borgerne, hvor den kooperative idé og organisering som forening og forretning udgør en historisk anerkendt platform for bæredygtig udvikling.

Bæredygtig omstilling omfatter dels et kommunikativt rationale, der er orienteret mod opnåelse af forståelse af meningen med og betydningen af bæredygtig omstilling (med reference til kooperationens foreningsrationale). Det kommunikative rationale er tæt forbundet med oplevelsesøkonomiens værdiskabende drivkraft, der konceptuelt bygger på at iscenesætte lærende oplevelser som bevidstheds- og erkendelsesskabende for ændring af vores livsbetingelser – oplevelse og transformation er altså to sider af samme sag. Og bæredygtig omstilling omfatter et funktionelt rationale, der er tæt forbundet med den cirkulære økonomis drivkraft, der konceptuelt bygger på systematisk opnåelse af cirkulær effektivitet i en sammenhængende værdikæde af indkøb, forbrug, genbrug og genanvendelse af varer og produkter (med reference til kooperationens forretningsrationale).

Det er idéen med dette projekt, at etablere Pedersker-Sømarken som et lokalt Living Lab (samfundslaboratorium) for bæredygtig udvikling, i et samarbejde mellem lokalområdets borgere og udvalgte interessenter med særlig interesse i lokalområdets bæredygtige udvikling - i dette projekt først og fremmest BRK og COOP. Laboratoriet skal danne ramme for koordineret gennemførelse af projekter der med afsæt i de tre ovennævnte drivkræfter for bæredygtig omstilling, udvikler og tester en række koncepter og metoder til bæredygtig omstilling i praksis.

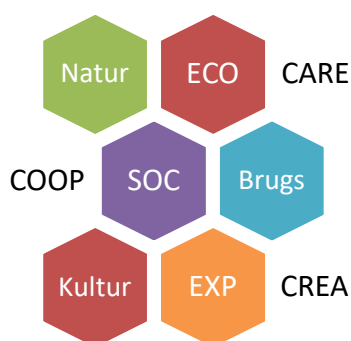
Det er målet med projektet, at etablere Brugsen som koordineringspunkt for de forskellige omstillingsprojekter og dermed re-etablere Brugsen, A) som platform for borgernes sociale samvirke, B) som medie for borgernes lærende oplevelser, og C) som center for borgernes cirkulære systemer.

4. Potentialer

Etableringen af Pedersker-Sømarken som Living Lab for bæredygtig omstilling er tænkt realiseret gennem en række udviklingsprojekter der med forankring i den kooperative idé og organisering (COOP), enten sigter på cirkulær økonomisk omstilling (CARE) eller gennem oplevelsesøkonomisk omstilling (CREA). I dette afsnit redegøres for et udvalg af lokalområdets potentialer indenfor natur og kultur, og i det følgende afsnit redegøres der for de planlagte projekter der skal medvirke til realiseringen af den bæredygtige omstilling.

Kortlægning af potentialer

Projektgruppen, der består af personer fra lokalsamfundet med specifikke kompetencer og relationer indenfor de tre ovenfor beskrevne indsatsområder, har i forbindelse med projektets idéudvikling gennemført en indledende kortlægning af Pedersker-Sømarkens potentialer for bæredygtig udvikling. Kortlægningen har afklaret, at området repræsenterer betydelige referencer til de tre indsatsområder for omstilling til en bæredygtig økonomis udvikling.

COOP

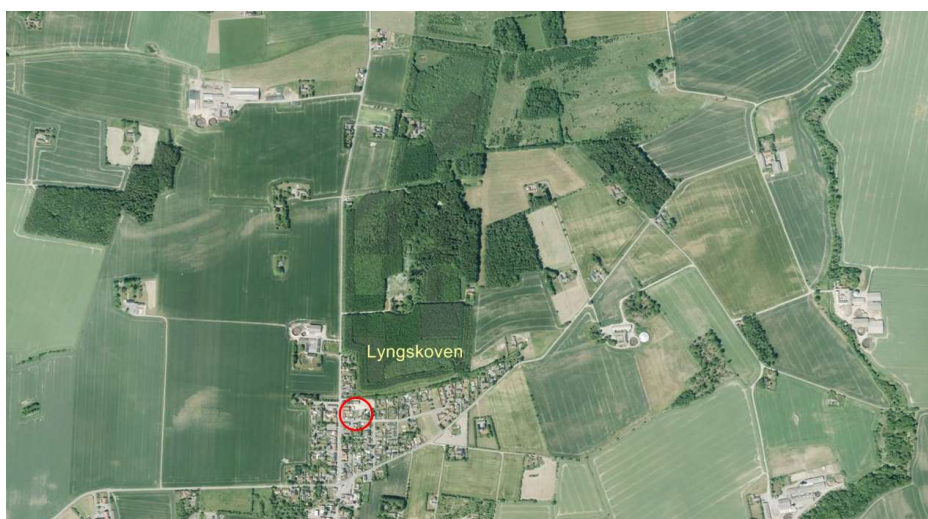
Pedersker Brugsforening repræsenterer sammen med Pedersker Lokalforening et meget aktivt kooperativt potentiale for social inddragelse af borgere og turister i en bæredygtig omstilling af lokalsamfundet. Medlemskredsen for de to foreninger dækker langt størstedelen af områdets borgere.

På baggrund af flere borgermøder med stort fremmøde, samt den tilvejebragte andelskapital hvor mange almindelige borgere bidrog til at sikre Dagli'Brugsens eksistensgrundlag, kan man konstatere et omfattende, nutidigt engagement fra borgernes side i Brugsens overlevelse og foreningernes virke.

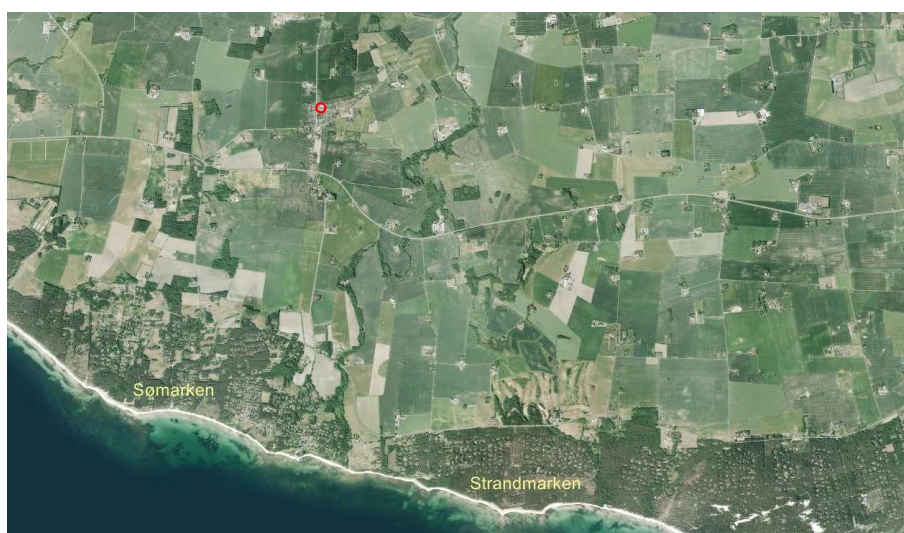
Dette engagement har også vist sig aktivt i andre forhold, f.eks. etablering af et fælles, bæredygtigt varmeanlæg, der skulle dække mindst 60 % af Pederskers ejendomme for at blive etableret. De lokale borgers engagement i bevarelse af Pedersker Skole sikrede ligeledes, at skolen overlevede en lukning besluttet af den daværende Aakirkeby kommune. Skolen eksisterer nu som privatskole der er specialiseret i projektbaseret undervisning og har god, bæredygtig søgning fra hele Sydbornholm.

CARE

Pedersker by har mod nord forbindelse til Lynggårdsskoven, et meget benyttet naturområde anlagt for 20 år siden som grundvandsbeskyttelse af Naturstyrelsen/Statskoven i samvirke med Pedersker Lokalforening. Lynggårdsskoven indeholder også et større parkområde med fritidsfaciliteter. Området med Lynggårdsskoven ligger i nær forbindelse med Brugsens og Grovarens bygninger, og repræsenterer et stort potentiale for anvendelse af borgere og turister, hvis der åbnes op mod byen og dens centrum, hvor Brugsen i så fald vil udgøre et naturligt samlings- og formidlingspunkt.

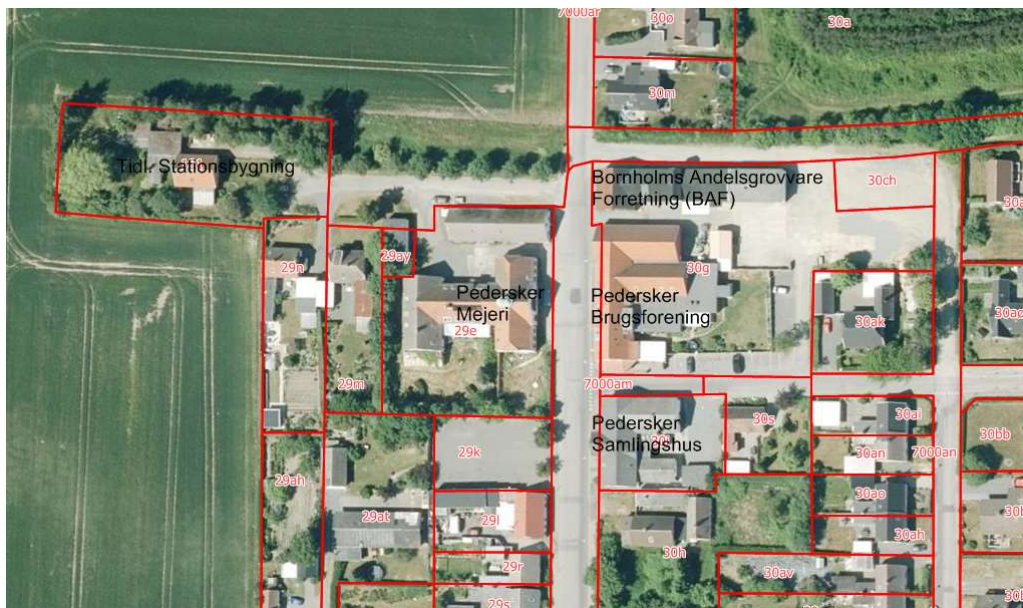
Pedersker by har mod vest og syd direkte vejforbindelser til naturområderne Sømarken og Strandmarken der omfatter attraktive sommerhusområder, med beliggenhed ud til et smukt og uberørt område med strandskov og en af Bornholms (og Danmarks) bedste strande der løber rundt om Bornholms sydøstlige hjørne, fra Boderne, via Raghammer, Sømarken og Strandmarken, rundt om Dueodde, til Balka.

CREA

Pedersker er en gammel hæderkronet stationsby, der tidligere omfattende erhverv indenfor handel, håndværk, industri, landbrug og andelsvirksomheder i form af mejeri-, grovvare- og brugsforening, samt lokal skole, børnehave og vandværk der stadig er i fuld aktivitet sammen med det nye varmeværk.

Centrum af byen omfattes af de bevaringsværdige bygninger fra andelsvirksomhederne Pedersker Andelsmejeri, Bornholms Andelsgrovvare Forening (BAF), Pedersker Brugsforening og Pedersker Samlingshus. Disse fire bygninger og området mellem dem udgør et oplagt og centralt beliggende bevarings- og udviklingspotentiale som kulturmiljø for Pedersker-Sømarkens borgere og turister.

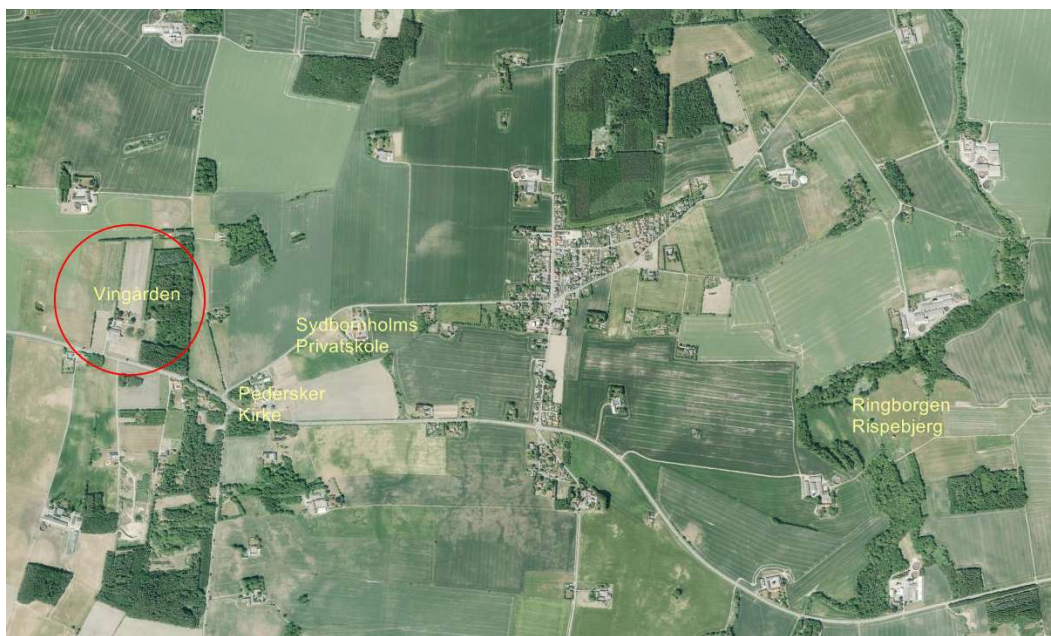
Mod øst ligger Ringborgen på Rispebjerg der er Bornholms største forsvarsanlæg fra jernalderen og den største indhegnede plads fra bondestenalderen. Arkæologiske undersøgelser i 1995-2001 har påvist, at der i oldtiden, på et fra naturens side markant og let forsvarligt næs, opførtes imponerende forsvarsværker, som har krævet et velorganiseret samfund (www.bornholmsmuseum.dk).

Mod syd ligger Slusegården hvor én af Danmarks største gravpladser fra jernalderen i 1958-64 blev gravet ud. 1.400 grave fandt man. Der er ca. 500 år mellem den ældste og den yngste grav (ca. 100 f. Kr. - 400 e. Kr.)! Mange af gravene indeholdt våben og andre genstande. Gravfeltet er interessant, fordi man kan spore ændringer i gravskikkene gennem et halvt årtusinde med en række forskellige gravtyper som brandgrave, jordfæstegrave og bådgrave. Som en særlig nordisk skik havde bådgravene været almindelige i den sidste del af jernalderen og vikingetiden. Der er fundet omkring 45 både hvor de døde blev lagt i båden eller under en kølvendt båd.

Mod vest ligger Vingården Ll. Gadegård tæt på Pedersker og længere mod sydvest, med direkte forbindelse ligger Restaurant Kadeau ved stranden i Sømarken. Begge virksomheder betragtes som attraktioner for området og begge virksomheder har udviklet sig med basis i oplevelsesøkonomiske forretningsidéer, hvor Pedersker-Sømarkens natur indgår som en væsentlig forudsætning.

Vingården Ll. Gadegård var historisk et traditionelt, familieejt landbrug med griseproduktion. Omstillingen fra griseproduktion til vinproduktion repræsenterer et spring fra produktøkonomi til oplevelsesøkonomi, der blev besluttet og gennemført af den seneste generation ved Jesper Paulsen. En væsentlig begrundelse for dette valg var udsigten til en dårlig økonomisk udsigt baseret på produktion af standardgrise til Danish Crown, hvilket på baggrund af de senere års økonomiske udvikling indenfor griseproduktion på Bornholm, har vist sig at være et bæredygtigt valg. Men den væsentligste begrundelse for Jesper var udsigten til at bruge stort set al sin tid på en virksomhed der ikke bragte ham glæde eller udfordrede hans kreativitet og livslyst.

Restaurant Kadeau i Sømarken (se tidligere billede) er den eneste restaurant på Bornholm med en Michelin stjerne. Inden de tre bornholmske drenge købte og udviklede restaurantkonceptet som en oplevelse af den bornholmske natur (terroir), hed stedet Strandpavillonen og var på trods af sin helt unikke beliggenhed meget ordinært. Restaurant Kadeau blev skabt med basis i Sømarkens natur, og Kadeau's

oplevelseskoncept har efterfølgende dannet grundlag for udvikling af flere lokalt baserede fødevarerkoncepter.

Ovennævnte natur- og kulturpotentialer i nær tilknytning til lokalsamfundet Pedersker-Sømarken, udgør blot et lille udsnit af de potentialer som repræsenterer områdets kulturelle værdigrundlag. Men det bør fremgå af udvalget, at dette lokalsamfund udgør en meget relevant ramme for etablering af et living lab for bæredygtig omstilling. I det efterfølgende afsnit beskrives de projekter, der i koordineret samvirke kan realisere Pedersker-Sømarkens drivkræfter og potentialer for omstilling til et bæredygtigt lokalsamfund.

5. Projekter

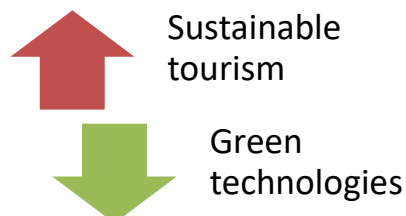
Etableringen af Pedersker-Sømarken som Living Lab for bæredygtig omstilling omfatter udvikling, integration og koordinering af en række projekter, hvis aktiviteter og resultater skal drive den konkrete omstilling. Det er intentionen at Pedersker Brugsforening og Lokalforening, Bornholm Regionskommune og COOP skal indgå et partnerskab om etablering og organisering af laboratoriet, idet alle partnere forventes at deltage aktivt i de planlagte projektaktiviteter. Laboratoriets projektportefølje omfatter ligeledes projektspecifikke partnere, som ønsker at anvende Pedersker-Sømarken som living lab i relation til de individuelle projekters særlige målsætninger. Laboratoriets partnerkreds beskrives i efterfølgende afsnit.

Laboratoriets tidligere beskrevne drivkræfter for omstilling er tænkt baseret på målrettede projekter der resulterer i en et mere bæredygtigt samfund. Laboratoriets foreslåede projektportefølje sigter derfor på at designe koncepter og systemer der understøtter lokalsamfundets omstilling til en bæredygtig adfærd. Som det fremgår af modellen ovenfor, anses det for afgørende for realiseringen af en bæredygtig omstilling, at de tre drivkræfter samarbejder. De tre drivkræfter kan ses som tandhjul i et ur eller tre stempler i en motor der driver omstillingen, og projekterne repræsenterer den energi der skal tilføres motorens sociale mekanik.

Modellen korresponderer direkte med EU's South Baltic program for såkaldt "**cross border cooperation**". Programmet omfatter to projekter der indgår som drivkræfter i Pedersker-Sømarkens bæredygtige omstilling. Projekterne indgår i programmets Prioritets Akse 2: "**Exploiting the environmental and cultural potential of the South Baltic area for blue and green growth**". Specific Objective 2.1: Increased development of the South Baltic area's natural and cultural heritage assets into **sustainable tourist des-**

tinations (<https://southbaltic.eu/-/archeobalt>). Specific Objective 2.2: Increased use of **green technologies** in order to decrease the pollution discharges in the South Baltic area (<https://southbaltic.eu/-/wasteman>).

Nedenfor redegøres for seks planlagte projekter der parvis udmønter de tre drivkræfter for bæredygtig omstilling. Projekterne udfordrer alle lokalsamfundets og partnernes eksisterende adfærd og systemer, idet lokalsamfundet ikke kan ændre adfærd i bæredygtig retning, uden at både COOP's og BRK's service- og forsyningssystemer understøtter adfærdsændringen.

CARE

Der er tale om tre CARE projekter rettet mod etablering af et kombineret miljø og kultur center i "Grovvaren" med reference til de to indsatsområder for EU South Baltic – "Green Technologies" og "Sustainable Tourism".

Wasteman + Future

Bornholms Regionskommune (BRK) har gennem tre år samarbejdet med Aalborg Universitet (AAU) i Bornholms Ressourcelaboratorium. Det overordnede formål med samarbejdet har været realisering af visionen Bright Green Island, herunder omstilling fra lineær til cirkulær økonomi og omstilling til lokalt producerede, gerne økologiske dagligvarer.

Der er flere projekter under gennemførelse i regi af Bornholms Ressourcelaboratorium, herunder to EU støttede projekter, Wasteman og Future der sigter på at øge hhv. genanvendelse og genbrug og drive omstillingen til cirkulær økonomi. Som led i de to EU projekter har Bofa udpeget en række lokale laboratorier for bæredygtig omstilling på Bornholm - såkaldte living labs - hvor projektets partnere i for- ening med lokalområdets borgere, institutioner og virksomheder, skal designe og teste bæredygtige genbrugs- og genanvendelsessystemer, der samtidig skal medvirke til lokalområdernes bæredygtige udvikling.

Pedersker-Sømarken er udvalgt som det ene af tre udvalgte omstillingslaboratorier, og Pedersker Brugsforening (Pedersker Dagli'Brugs) er udpeget som kooperativt omdrejningspunkt for genanvendelse af affaldsressourcer samt genbrug/brugsdeling af produkter der særligt egner sig til dette. Bornholms Ressourcelaboratorium anser den kooperative idé og organisation (både forening og forretning) som oplagt for gennemførelse af den lokale omstilling, med bæredygtigt indkøb, forbrug, genbrug og genanvendelse som sammenhængende aktiviteter i udviklingen af en cirkulær økonomi.

Grovvaren som miljø- og kulturcenter

Projektet sigter konkret på at udvikle, etablere og teste et center for miljø (Wasteman + Future) og kultur (ArcheoBalt) i "Grovvaren", bygningen der ligger på bagsiden af Dagli'Brugsens bygning. De to bygninger (Dagli'Brugsen og Gen'Brugsen) vil dermed tilsammen indeholde et cirkulært center for bæredygtigt indkøb, forbrug, genbrug og genanvendelse. Wasteman, Future og ArcheoBalt projekterne vil i projektperioden på tre år kunne medfinansiere indretning og aktiviteter i det cirkulære center, idet det forudsættes at COOP og Dagli'Brugsen supplerer med udviklingsaktiviteter med fokus på varer, butik og indkøb (se under COOP).

Det forudsættes endvidere at der etableres særskilt projektstøtte til renovering af bygningen samt området der omfatter den centrale, bevaringsværdige bygninger (Grovvaren, Brugsen, Mejeriet og Samlingshuset). Dette projekt sigtes støttefinansieret bl.a. ved ansøgning til Fonden RealDania. Projekterne ArcheoBalt, Wasteman og Future forventes i den sammenhæng at levere en væsentlig del af indretning og aktiviteter i Grovvaren.

CREA

Der er tale om tre CREA projekter rettet mod tre brugergrupper/interessenter – borgerne (Landdistriktsprojekt), turisterne (EU projekt) og erhvervslivet (Fonds projekt)

Lokalbefolkningen – Landdistriktspuljen og Underværker

Med dette projekt søges skabt en synlig fortælling i byrummet omkring Brugsen der signalerer og styrker byens bæredygtige tiltag og profil, og som samtidigt understøtter brugen af den ressource-hub der de kommende år etableres i dele af den tidligere BAF-bygning som showcase med sigte på en mere cirkulær håndtering af det, som vi i dag betragter som affald.

Projektet, der ansøges Landdistriktspuljen og Underværker omfatter samskabelse med lokalbefolkningen, herunder skolens elever; sparring med faglig rådgiver til at opnå et funktionelt, rumligt og visuelt helhedsgreb, samt formidling om lokale attraktioner i nærområdet samt af de lokale bæredygtige tiltag mv. Omkring 1/3 af bevillingen vil desuden gå til projektledelse og anskaffelse af bl.a. genbrugsbygge-materialer til ny iscenesættelse af dele af indretningen i den tidligere BAF-bygning og af de tilstødende byrum, herunder dele af Brugsens have, som i dag ikke er offentligt tilgængelig.

Det er helt centralt at kunne udnytte det i forvejen store lokale engagement, både i form af frivillige arbejdstimer, som der i Pedersker er rig tradition for, og i form af aktiv deltagelse i udtænkningen og implementeringen af konkrete strategier der kan brande Pedersker som bæredygtighedsbevidste børnefamiliers naturlige valg.

Projektet vil være til gavn for hele lokalområdet i Pedersker-Sømarken (fastboende, gæster og turister), men vil også højne oplevelsen for andre der vælger at lægge vejen forbi det centrale Pedersker. Gennem formidling af projektsresultaterne, er hensigten desuden at nå ud til en bredere kreds og bl.a. være inspirationskilde for andre lokalsamfund med tilsvarende udfordringer. For yderligere uddybning af målgrupper se venligst under formidling."

Turisterne - ArcheoBalt

Bornholms Museum har sammen med danske, svenske og polske projektpartnere fået støtte til udviklingsprojektet "ArcheoBalt" under samme South Baltic program som Wasteman projektet. Støtten er givet under indsatsområdet "Increased development of the South Baltic area's natural and cultural heritage assets into sustainable tourist destinations" – altså undnyttelse af lokalområdets natur- og kulturarv med henblik på udvikling af bæredygtig turisme.

Dette projekt kan med fordel anvende Pedersker-Sømarkens potentialer der netop søges udnyttet som led i en bæredygtig omstilling af lokalsamfundets økonomi, herunder positionering som et område for bæredygtig turisme med den lokale Daglig'Brugs' udbud af bæredygtige varer og det lokale Gen'brugs centers genbrugs- og genanvendelsesservice som omdrejningspunkter. Det er planen at ArcheoBalt projektet målretter aktiviteter og ressourcer til formidling i Pedersker-Sømarken-Rispebjerg som laboratorium for udvikling af bæredygtig turisme.

Erhvervslivet – Fonde

Projektet sigter på at inddrage det lokale erhvervsliv i Pedersker-Sømarkens bæredygtige omstilling. Projektets aktiviteter rettes mod de erhvervsvirksomheder der skal udarbejde forretningsmodeller som led i lokalsamfundets bæredygtige omstilling.

Dels virksomheder som Vingården og Kadeau der kan medvirke i markedsføringen af Pedersker-Sømarken, dels virksomheder som Hesthaven (bilmekaniker) og Lodberg (smedevirksomhed) der kan indgå i de forskellige genbrugs- og genanvendelsessystemer, både i udviklingen og i vedligeholdelsen af systemerne. Dels nye virksomheder der kan se Pedersker-Sømarken som platform for udvikling af nye forretningskoncepter, f.eks. produktion af økologiske grøntsager til Brugsen eller reparationsværksteder.

Projektet søges udviklingsfinansieret af fonde på Bornholm - men det kørende program, Bæredygtig Bundlinje Bornholm, søges ligeledes inddraget idet idéen direkte går i spænd med programmet.

COOP

Der er tale om tre COOP projekter rettet mod udvikling af hhv. Bornholmervarer, Oplevelsesbutik og Genbrugsindkøb. COOP's partnerskab i samarbejdet omfatter først og fremmest COOP's deltagelse i udvikling og test af koncepter, der kombinerer samvirket mellem cirkulær økonomi og oplevelsesøkonomi som udfordringer og muligheder for bæredygtig omstilling.

Markedsføring af Bornholmervarer

Samspillet med oplevelsesøkonomien som drivkraft for vækst viste sig tydeligt i forbindelse med Pedersker Brugsforenings sommerkampagne i 2018 under overskriften Bornholmerdage, der særligt var rettet mod turisterne i Sømarkens sommerhusområde. Denne målrettede indsats sigtede på at differentiere Daglig'Brugsen fra den øvrige dagligvarehandel på Bornholm, der overvejende i de større kystbyer har en overvægt af discountmarkeder (Netto, Lidl, Rema 1000) samt velassorterede supermarkeder (Kvickly, SuperBrugsen, Meny).

Indsatsen sigtede på at positionere Dagli'Brugsen som platform for formidling af lokale og bornholmske specialvarer (Bornholmervarer) i sammenhæng med formidling af lokalområdets natur- og kulturoplevelser. Indsatsen sigtede på at markedsføre Bornholmervarer og blev planlagt kommunikativt, så man for første gang inddrog sommerhusene i naturområdet Sømarken (og Strandmarken) med anvendelse af skilte opstillet og flyers uddelt i området, suppleret med annoncering i Denne Uges Bornholm der adresserer turister. Kerneaktiviteten i markedsføringen var Bornholmerdage hvor turisterne hver tirsdag eftermiddag gratis kunne smage på udvalgte Bornholmervarer, både udenfor og indenfor i Brugsen.

Denne indsats skal fortsættes som element i Dagli'Brugsens årshjul. Der fokuseres på to perioder der er særligt forbundet med Bornholm som oplevelses-ø – sommeren og julen. Indsatsen skal forstærkes i forhold til den første indsats afviklet i sommeren 2018. Koblingen mellem særlige bornholmske varer og bornholmske oplevelser i Pedersker-Sømarken skal kommunikeres og iscenesættes, så lokalområdet Pedersker-Sømarken forener områdets natur- og kulturoplevelser med Dagli'Brugsens markedsføring og salg af Bornholmervarer.

Design af butikskoncept

Der etableres et samarbejdsprojekt mellem COOP og Pedersker Dagli'Brugs om design og test af nye butikskoncepter under overskrifterne "Oplevelsesbutik". Der er således behov for et butikskoncept der træder i stedet for den nuværende "selvbetjeningsbutik" hvis koncept er fra 50'ernes USA. Det drejer sig om kreativ ny-design af Dagli'Brugsen.

Selvbetjeningsbutikkens koncept og system blev indført i 50'erne og er i sit design tæt forbundet med distribution af varer i et effektivt system fra produktions- til afsætningsled. Selvbetjeningsbutikken er samtidig designet til eksponering af globale mærkevarer, som udgangspunkt fra virksomheder i USA til verdensmarkedet.

Det nye, oplevelsesbaserede butikskoncept skal understøtte eksponering af Bornholmervarer og bæredygtige varer og produkter som centrale for Dagli'Brugsens værdiskabelse. Butikskonceptets oplevelsesdesign skal formidle brugerne oplevelse af det centrale varesortiment i sammenhæng med deres oplevelse af Pedersker-Sømarken-Rispebjerg som et bæredygtig oplevelsesrum i samspillet mellem natur og kultur.

Indkøb til genbrug

Denne projektindsats er særlig rettet mod samvirket med EU projekterne Wasteman og Future der sigter på at udvikle og teste cirkulære systemer indenfor genanvendelse og genbrug. Der søges etableret et samarbejdsprojekt mellem COOP og Pedersker Dagli'Brugs om indkøb og markedsføring af bornholmske og økologiske varer, herunder samarbejde med lokale leverandører, samt deltagelse i og medfinansiering af cirkulære produkt-service systemer.

Det er en forudsætning at COOP som afgørende aktør i Dagli'Brugsens værdikæde deltager med bæredygtige indkøbs- og tilbagetagningsordninger, for at kunne gennemføre Future projektets genbrugskoncepter og deleøkonomiske koncepter.

Projektportefølje

Den samlede projektportefølje i partnerskabet omfatter bl.a. følgende projekter:

6. Partnerskab

Samarbejdsprojektet baseres på et partnerskab mellem Pedersker Brugsforening og Lokalforening og de forskellige projekters partnere og interessenter – med COOP og BRK som de centrale samarbejdspartnere.

Følgende partnere kan foreløbig opstilles:

- Pedersker Brugsforening
- Pedersker Lokalforening
- Brugsen, COOP, Leverandører.
- Bofa, BRK
- Sydbornholms Privatskole, AAU
- Lokale erhvervsvirksomheder

Laboratoriet etableres i et samarbejde mellem Bornholms Regionskommune (BRK), COOP og Pedersker-Sømarken. BRK repræsenteres ved Bofa der ansvarlig for kommunens affaldshåndtering og ved Plan, der er ansvarlig for kommunens planlægning og kan facilitere udviklingsprocesser i lokalsamfund. COOP repræsenteres ved ledelsen af Dagli'Brugs kæden.

Både Pedersker Brugsforening og Lokalforening er klar til at deltage i omstillingsprojektet idet man anser dette som oplagt for lokalområdets bæredygtige udvikling, både som led i Dagli'Brugsens økonomiske revitalisering og dens medvirken som en af lokalsamfundets støttepiller (sammen med skolen, forsyningen og andre organisationer).

Men - uden et eksplicit samarbejde mellem Dagli'Brugsen og COOP, vil det være vanskeligt at udvikle genbrugs- og deleøkonomiske ordninger med Brugsen som kooperativt omdrejningspunkt. Vi ser derfor COOP som afgørende, koordinerende partner i værdikæden der både omfatter indkøb og leverance af bæredygtige varer, og tilbagetagning af udtjente produkter i samarbejde med COOP's leverandører der kan indgå i en cirkulær økonomisk værdikæde.